

VAJDASÁG AGRÁRGAZDASÁGÁNAK HELYZETE ÉS JÖVŐBENI LEHETŐSÉGEI

*THE PRESENT AND FUTURE ASPECTS OF THE AGRICULTURAL
ECONOMY IN VOJVODINA*

SZOMBATHY ZOLTÁN PHD hallgató

Pécsi Tudományegyetem Regionális Politika és Gazdaságtan
Doktori Iskola

ABSTRACT

My research presents the present and changes of the agricultural economy in Vojvodina. My study is mainly focus on the land use, the livestock and the land structure. The main aim of the study is to give a suitable path for the Vojvodinian agriculture, in order to develop the regional economy, and probably to convince the young farmers about the rural lifestyle.

In my study I analyzed the statistics of different land uses in Vojvodina from the World War II to nowadays. The cultivated land data have been analysed. As a consequence, we will see that there are lot of outstanding trade possibilities in the agricultural economy, however the poor land structure and the used technologies are the factors which prevent the development. In the end of the study I offer different solutions, that could open possibilites to shape a strong region, which could be a severe corner stone of the economic system in Vojvodina.

1. Vajdaság gazdasági adottságai

Vajdaság (teljes nevén Vajdaság Autonóm Tartomány) Szerbia északi részén található autonóm tartomány. Területe: 21.500 km², lakossága: 1.931.809 fő (2011). A területén nagy számban található különböző nemzetiségek, amelyek a lakosság egyharmadát teszik ki. Hivatalos nyelvek: szerb, magyar, szlovák, horvát, román, ruszin.²⁸² Vajdaságot az ország éléskamrájának is szokták nevezni, amit a kiváló minőségű talajának és az ebből fakadó erős mezőgazdaságnak köszönhet. A térség földrajza a Duna és a Tisza folyók által három régióra tagolható: ezek pedig Bácska, Bánát és Szerémség.²⁸³

---

282 A Vajdaság enciklopédiája: <http://vajdasag.rs/Kezd%C5%91lap> (2014)

283 Dr. Gábrity Molnár Irén – Barlai Jenő (2008): Hazaérsz – Esély és esélyegyenlőség a Vajdaságért. Vajdasági Módszertani Központ. Szabadka. 11. oldal.

Vajdaság közigazgatási szabályozása alapján hét körzetre lett felosztva, ezek pedig a következők: Észak-Bácska, Nyugat-Bácska, Dél-Bácska, Észak-Bánát, Közép-Bánát, Dél-Bánát, Szerémség. Ebben a hét körzetben összesen 45 járás van, amelyekben 467 település található. A községek a tájegységek határvonalait követve oszlanak meg. A tájegységeken belül található községek száma: Szerémségben 9, Bánátban 16, Bácskában pedig 20 község található.²⁸⁴

2. Vajdaság gazdasága a második világháború után és Jugoszláviában

A Vajdaságban a népszaporulat a második világháborút követő időszakban megnőtt. Ennek okai a háború miatt későbbre halasztott gyermekvállalásokban és a háború utáni időszakban betelepített lakosság magasabb szaporodási mutatóiban keresendők. 1950-ben az állam birtokolta Vajdaság összterületének a 19%-át, 37%-át a szövetkezetek, a 43%-át pedig a magán személyek, köszönhetően a titói politikának, amely a sztálini kommunizmussal ellentétbe nem kényszerítette az összes földművest arra, hogy beadja minden földjét a szövetkezetekbe. Az állam tulajdonában volt az erdők legnagyobb része (117 000 hektárból 112 000 hektár). A legelők többsége a szövetkezetek tulajdonában voltak (179 000 hektárból 108 000 hektár), csupán 11% maradt magánkézben.

3. Vajdaság helyzete a 90-es évek háborújában

Jugoszlávia felbomlásával Szerbia gazdasági helyzete sokat romlott, amelyhez nagymértékben hozzájárult az országot sújtó gazdasági embargó. Ezt a helyzetet fokozta az 1999-ben elkezdődött NATO-bombázás, amely a szerbiai GDP 50 %-os csökkenését idézte elő. Ez a hatalmas visszaesés végül a lakosság lázadásához vezetett, amely lázadás segítségével később sikerült demokratikus kormányt létrehozni Szerbiában.

A 2000-ben létrejött új demokratikus kormány megszorító intézkedéseket hozott, és még ebben az évben a GDP 6%-ot nöött. 2003 tavaszán meggyilkolták Zoran Đinđićet az ország akkori miniszterelnökét, akinek vezető szerepe volt a Milosevics rezsim megbuktatásában és az ország újjászervezésében. A 2003-ban megtartott választásokon az előző kormány kapta a legtöbb szavazatot, azonban mégis egy kisebb pártokból létrejött koalíció vette át a vezetést. A gazdaság ebben az időszakban már nem tudott olyan ütemben fejlődni, mint előtte, így megszakadt az addigi gyors gazdasági növekedés.²⁸⁵ Ezután, az országban végrehajtott rossz privatizációs politika folyamán a legtöbb nagyvállalat és földbirtok egy kisszámú csoport kezében összpontosult, mely folyamat negatívan befolyásolta az ország

284 A Vajdaság enciklopédiája: <http://vajdasag.rs/Kezd%C5%91lap> (2014)

285 Huszka Beáta – Bakó Tamás (2007): Észak-vajdaság magyar többségű községeinek gazdasága, Budapest, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány 45-80-old

gazdaságát és tovább szegényítette a lakosságot. A 2007-es válság egy kiszolgáltatott és nehéz helyzetben lévő országot ért el, ekkor az ország vezetése kölcsönöket vett fel, hogy enyhítse a válság hatásait, ez a folyamat azonban nem okozott jelentős javulást a gazdaságban, viszont jelentősen megnövelte az ország adósságállományát.

4. Vajdaság mai helyzete

Vajdaság demográfiai helyzetképe: A Vajdaság 45 járás 467 település található, ebből 52 városi jellegű település. A tartomány legkisebb, 500 fő alatti településeiben lakik a népesség elenyésző 0,9%-a. A 2000-9999 lélekszámú településeken a népesség 20,3%-a lakik az 5000-9999 lakosú településeken az emberek 15,4%-a. A vajdasági népesség 47,2%-a lakik 10 000 lakosnál kevesebb lélekszámmal rendelkező településen.²⁸⁶

Vajdaság ma Szerbia legfejlettebb területe. Legfontosabb ágazatai a mezőgazdaság, az élelmiszer-, a fém- és vegyipar, továbbá az építő- és a textilipar. Bácska területén található löszfennsíkok igen vastag csernozjom réteggel rendelkeznek, a folyóvölgyekben pedig hordalékos feketeföld található.

A mezőgazdaságot vizsgálva lényeges, hogy Vajdaság területét a félszáraz térségek közé sorolhatjuk. A térség alapvetően mocsaras vidék volt, a lecsapolásokkal az elmúlt két évszázadban teljesen megváltozott a vidék látképe. A csapadékingadozás miatt gyakran váltja egymást a szárazság és a belvíz. A csatornarendszert azonban soha nem használták megfelelő mértékben. A DTD (Duna-Tisza-Duna) csatorna 510 ezer hektár öntözésére lenne alkalmas, ebből jelenleg csupán 30 ezer hektárt öntöznek. A DTD nagy része jelenleg eliszaposodott és tisztításra szorul, a szivattyú állomások átalakítására is szükség van a kétirányú szivattyúzás érdekében. Az öntöző rendszereket tekintve Vajdaságban jelenleg 94 000 hektárt öntöznek a 1,7 millió hektárból.²⁸⁷

5. Vajdaság mezőgazdasági fejlődésének tanulmányozása statisztikai adatok alapján

Az 1950-1990 között eltelt 40 év alatt a mezőgazdasági földterületek 4,35%-ot csökkent, ami nem nevezhető jelentősnek. A szántók és kertek terén nagy változást nem tapasztalhatunk, a gyümölcsösök terén azonban komoly fejlődést láthatunk, ugyanis 1950 és 2010 között a hatszorosára nőtt a területük. A háborúval lassuló pályára állt a gyümölcsösök bővülése. Jelenleg 18 000 hektáron termesztnek gyümölcsöt.

286 Dr. Gábrity Molnár Irén – Barlai Jenő (2008): Hazaérsz – Esély és esélyegyenlőség a Vajdaságért. Vajdasági Módszertani Központ. Szabadka. 11. oldal.

287 Mészáros Minucsér (2014): Az öntözés helyzete a Vajdaságban. „Vízhiány és adaptív vízgazdálkodási stratégiák a magyar-szerb határ menti régióban”, Szeged Workshop

1. táblázat: Területhasználat a Vajdaságban (hektár)
Table 1: Land use in Vojvodina (hectare)

Év	Összes	Megtüvel terület					Legelők	Tavak, mocsarak, halastavak
		Összes	Szántók és kertek	Gyümöl- csősök	Szőlősök	Rétek		
1950	1861000	1659000	1570000	3000	30000	55000	179000	23000
1972	1809776	1645738	1573834	11097	22185	38622	141796	22242
1987	1776673	1626564	1563796	16574	13465	32729	121563	28546
1990	1779905	1628792	1567329	16270	12823	32303	122211	28902
1995	1794882	1650054	1586996	17143	12373	33542	115890	28938
2000	1787456	1645105	1580879	17223	11869	35134	111917	30434
2005	1790000	1649000	1582000	18000	11000	38000	109000	32000
2010	1750000		1578000	18000	10000	42000	102000	

Forrás: Dr. Dragan Vukmirović (2008): Dva veka razvoja Srbije: statistički pregled. Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije

A szőlősöknek nagy veszteségeik voltak az elmúlt 60 évben, mivel területük 30 000-ról 10 000 hektárra csökkent. A réteknél megfigyelhető, hogy területük akkor bővült, amikor háború vagy válság volt az országban. A II. világháború alatt egészen 1950-ig 52-ről 55 000 hektárra bővült a területük. Ez a szám lassan csökkent 1990-ig, amikor megfordult a tendencia, és 32 303 hektárról 2005-re 38 000, majd 2010-re 42 000 hektárra növekedett. Összegezve, a rétek területe 1950-től 1990-ig 41,2%-al csökkent majd 2010-ig 30%-al bővült. A legelők területe folyamatos csökkenést mutat: az elmúlt 60 évben 58%-kal csökkent az összterületük. A halastavak területe is bővült az elmúlt évtizedekben, nagyjából 10 000 hektárral, így 2010-ben 32 000 hektárnyi földet használtak halászatra.²⁸⁸

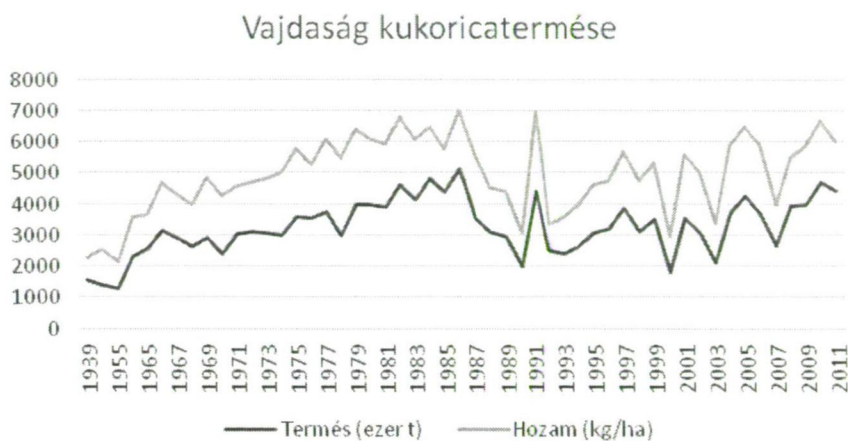
6. Vajdaság agrártermelésének eredményei

Vajdaság kukoricatermését tanulmányozva láthatjuk, hogy 1939-ben másfél millió tonna kukorica termett a régióban, azonban mára ez a szám elérte a 4,4 millió tonnát, tehát 181%-os bővülést ért el. A kukorica termesztési területe nem változott jelentősen. Az 1986-os évig emelkedett a hektáronkénti kukoricatermés, azonban ezután drasztikusan zuhant. Az 1997-es évtől tapasztalható volt egyfajta visszatérés, azonban soha nem érte el újból azt a szintet, amit a 70-es években produkált.

A búza hektáronkénti termése a II. világháború utáni időszakról, amikor csupán 1120kg/ha termett, 1967-re 3510 kg/ha-ra nőtt, ami 213%-os emelkedést jelentett ebben az időszakban. Az emelkedés 1977-ig tartott, amikor is egy hektárról már 5 150 kg búzát tudtak learatni. A növekedés ezt követően már nem volt ilyen látványos.

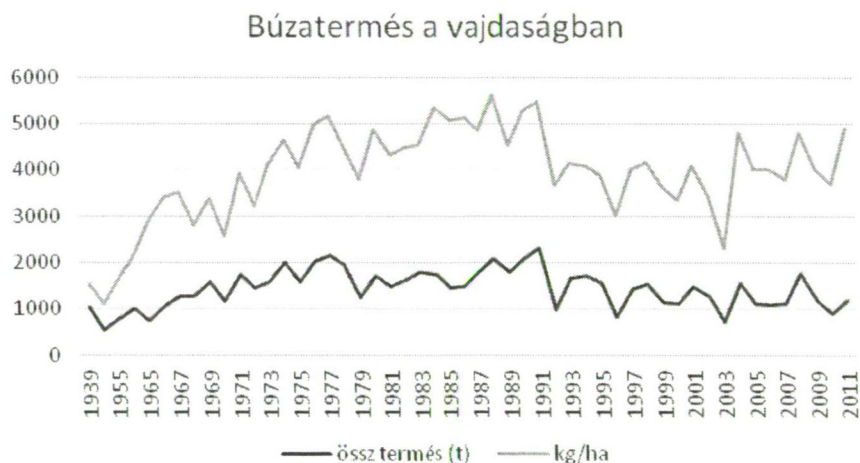
²⁸⁸ Dr. Dragan Vukmirović (2008): Dva veka razvoja Srbije : statistički pregled. Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije

1. ábra: Vajdaság kukoricatermése
Figure 1. Vojvodian maize yield

Forrás: Dr. Dragan Vukmirović (2008): Dva veka razvoja Srbije : statistički pregled. Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.

2. ábra: Vajdaság búzatermése
Figure 2. Vojvodian wheat yield

Forrás: Dr. Dragan Vukmirović (2008): Dva veka razvoja Srbije: statistički pregled. Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.

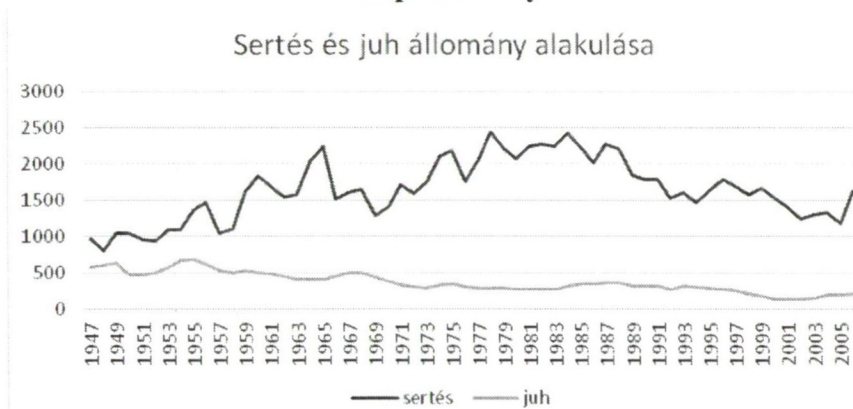
A polgárháborúval viszont itt is komolyan visszaesett a termelés, ugyanis 1998-ban, amikor a legjobb termés volt, hektáronként 4 173 kg búzát tudtak csak learatni. Az 2000-es években is hasonló hozamokat értek el: ebben az időszakban

a termés hektáronként átlagosan 4 000 kg feletti mennyiségben maradt, azonban a 4 500 kg-ot már ritkán érte el. A termelt terület viszont folyamatos csökkenést mutatott az elmúlt évtizedekben.

A sertésállomány mindig is Vajdaság fontos gazdasági ágazata volt. 1947-ben 978 000 sertés volt a tartományban, de ez a szám 1978-ra elérte a 2 442 000 egyedet. A 90-es évektől azonban itt is komoly csökkenés mutatható ki: 2000-ben már csak 1 530 000 sertés volt található Vajdaságban. A juhállomány 1948-ban 607 000 példány volt. Ez egészen 2002-ig csökkent, amikor már csak 140 000 juhot számláltak. Ezután egy lassú emelkedés következett, így 2006-ban már 218 000 volt a számuk. Vajdaság baromfi állománya nagy változásokon ment keresztül. Az 1947-es évben 3,32 millió baromfi volt Vajdaságban. 1988-ban már csak 10,1 millió volt a szárnyasok száma, 2006-ig pedig 6,42 millióra esett vissza.

3. ábra: A sertés- és juhállomány alakulása a Vajdaságban 1947-től napjainkig:

Figure 3. The pig and sheep population trends in Vojvodina from 1947 to the present day

Forrás: Dr. Dragan Vukmirović (2008): Dva veka razvoja Srbije: statistički pregled. Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.

7. Vajdaság mezőgazdaságának üzemi jellege

Vajdaságban a mezőgazdasági birtokok átlagos gazdasági ereje 12 032 euró. A birtokok legnagyobb része családi gazdaság. Szerbia más régióiban található mezőgazdasági birtokok gazdasági ereje elmarad a vajdaságihoz képest. A legkisebb gazdasági erővel Szerbia déli és keleti régiója rendelkezik, hiszen itt az érték csupán 3 414 euró. Így látható, hogy Szerbia legerősebb és leggyengébb régiója között két és félszeres különbség mutatkozik. Vajdaság Szerbia mezőgazdasági termelésének jelentős hányadát adja, miközben az ország 631 552 birtokából csak 147 588 talál-

ható a tartományban (23,4%). Összehasonlításként: 1950-ben Szerbiában összesen 862 056 gazdaság volt bejelentve, és ebből 196 582 volt Vajdaság területén, ami az ország földműves gazdaságainak 22,8%-át jelentette. Tehát ez az arány az elmúlt 60 évben nem sokat változott, még ha a gazdaságok száma csökkent is

Az egy lakosra eső mezőgazdasági földterületeket alapul véve Szerbia előnyös helyet foglal el, hiszen egy főre átlagosan 0,56 hektárnyi földterület jut. Összehasonlítva ezt más országokkal azt látjuk, hogy Horvátországban 0,33, Romániában pedig 0,43 ez az érték.²⁸⁹ Szerbián belül a Vajdaságban ez az érték kiemelkedően magas, itt ugyanis egy főre átlagosan 0,90 hektár jut. Ez a szám jól szimbolizálja a mezőgazdasági lehetőségeket is.

A gazdaságok mezőgazdasági erejét alapul véve Vajdaságban a leggazdagabb 100 000 euró és annál nagyobb gazdasági erővel rendelkező mezőgazdasági birtokok művelik a legtöbb földterületet átlagosan 375,2 hektárt, miközben a szerbiai gazdasági birtokoknak csupán a 0,3% képviselik. A második gazdasági csoportba tartozó 50 000-99 999 eurós gazdasági erejű birtokok kezében átlagosan 71,1 hektár van, ami a birtokok 0,8%-át képezi. A legkisebb gazdasági erővel rendelkező, 0-1999 eurós gazdaságok kezében pedig átlagosan 1,2 hektár van, miközben belőlük áll össze a szerbiai mezőgazdasági birtokrendszer 45,7%-a.²⁹⁰

8. A sikeres fejlődéshez vezető út

Vajdaság fejlődéséhez nagyon sok változtatásra van szükség minden téren. A földterületeket tekintve láthatjuk, hogy milyen kiváló feltételekkel rendelkezik a tartomány, miközben a terméshozam elmarad a kevésbé minőséges földdel rendelkező országok hozamához képest. Ehhez azonban új és modernebb gépekre van szükség, valamint megfelelő mennyiségű és minőségű műtrágyára a tápanyag utánpótlás érdekében. A csatornarendszer felújítására és karbantartására lenne szükség a már meglévő területeken. Ez egyfajta racionalizációra is szükség van, mivel azokat a földeket nem biztos, hogy érdemes szántónak használni, amelyen komoly anyagi befektetéssel is csupán igen kis mennyiségű búza, illetve kukorica-termés várható. Felhasználásuk inkább erdőként vagy gyümölcsfa ültetvényként, gyógynövény ültetvényként vagy legelőként lenne kiválóan alkalmazható.

A legnagyobb problémának mégis a mezőgazdasági birtokstruktúrát tekintetjük, amelyben az elemzések alapján rengeteg apró gazdaság található, illetve néhány hatalmas gazdaság. A legjelentősebb változtatás a kis birtokok átrendezésével érhető el. A nyugati példák alapján láthatjuk, hogy azokat a családi gazdaságokat kell megerősíteni, amelyek képesek a piacra is termelni, mivel ezeknek a

289 V., Paraušić – D., Cvijanović (2014): Ekonomska veličina poljoprivrednih gazdinstva u Srbiji i preporukame raza njihovo osnaživanje. In: Dragan Vukmirović direktor. Zbornik radova. Subotica: Republički zavod za statistiku.

290 Prof. dr Radovan Tomić, Proizvodni potencijali agroprivrede Srbije – faktor unapređenja konkurentnosti Škola biznisa Broj 3/2011. 4. old

családi gazdaságoknak az élet képessége sokkal jobb, mint bármely más gazdasági formának, amelyet már a 1990-es években bizonyítottak nemzetközi tanulmányok.²⁹¹

Fontos még megemlíteni az értékhozzáadást, ugyanis a már feldolgozott áruknak sokkal nagyobb értékük van, mint a még nyers elsődleges áruknak. Ehhez a családi gazdaságoknak térségenként lenne a legmegfelelőbb összefogni, ezzel létrehozva különböző feldolgozó üzemeket, ahol nagy mennyiségben tudnának előállítani jó minőségű, nyugaton eladható termékeket. Ez által komoly többletbevételekhez is jutnának.

Ezekkel a lépésekkel egy életképes és fejlődő vidéket lehet létrehozni. Eredményként a vidék gazdasági ereje megsokszorozódna, megállna a városokba való vándorlás és a vidék elnéptelenedésének folyamata, és más hasonló, jelenleg negatív folyamatok is eltűnének, visszafordulnának. Végül pedig az egész ország gazdaságában éreztetné a hatását a vidék megerősödése, mely egyik nagyon fontos alapját képezi az országnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A., Sarris – E., Mathijs – T., Doucha (1999): Agricultural Restructing in central and eastern Europe: implications for competitiveness and rural development. In: European Review of Agricultural Economics. Vol 26 (3) (1999) pp. 305-329
- Dr. Gábrity Molnár Irén – Barlai Jenő (2008): Hazaérsz – Esély és esélyegyenlőség a Vajdaságért. Vajdasági Módszertani Központ. Szabadka. 11. oldal.
- A Vajdaság enciklopédiája, <http://vajdasag.rs/Kezd%C5%91lap> (2014)
- Dr. Dragan Vukmirović (2008): Dva veka razvoja Srbije : statistički pregled. Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije
- Huszka Beáta – Bakó Tamás (2007): Észak-vajdaság magyar többségű községeinek gazdasága, Budapest, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány 45-80-old
- Mészáros Minucsér (2014): Az öntözés helyzete a Vajdaságban. „Vízhiány és adaptív vízgazdálkodási stratégiák a magyar-szerb határ menti régióban”, Szeged Workshop
- Prof. dr Radovan Tomić, Proizvodni potencijali agroprivrede Srbije – faktor unapredenja konkurentnosti Škola biznisa Broj 3/2011. 4. old
- V., Paraušić – D., Cvijanović (2014): Ekonomska veličina poljoprivrednih gazdinstva u Srbiji i preporukame raza njihovo osnaživanje. In: Dragan Vukmirović direktor. Zbornik radova. Subotica: Republički zavod za statistiku.

---

291 A. Sarris – E., Mathijs – T., Doucha (1999): Agricultural Restructing in central and eastern Europe: implications for competitiveness and rural development. In: European Review of Agricultural Economics. Vol 26 (3) (1999) 305-329. old.